

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (yhdeksäs jaosto)

14 päivänä joulukuuta 2023 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajansuoja – Direktiivi 93/13/ETY –
Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta –
Sopimusehdon kohtuuttomaksi toteamisen vaikutukset – Ulkomaanvaluuttaan sidottu
kiinnelainasopimus, joka sisältää valuuttakurssia koskevia kohtuuttomia ehtoja –
Sopimuksen pätemättömyys – Palauttamiskanne – Vanhentumisaika

Asiassa C-28/22,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Sąd Okręgowy w Warszawie (Varsovan alueellinen tuomioistuin, Puola) on esittänyt 19.11.2021 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 12.1.2022, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

TL ja

WE

vastaan

Getin Noble Bank S.A:n konkurssipesän pesänhoitaja, aikaisemmin **Getin Noble Bank S.A.**,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (yhdeksäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja O. Spineanu-Matei sekä tuomarit S. Rodin (esittelevä tuomari) ja L. S. Rossi,

julkisasiamies: A. M. Collins,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– WE ja TL, edustajanaan M. Woźniak, radca prawny,

* Oikeudenkäyntikieli: puola.

- Getin Noble Bank S.A:n konkurssipesän pesänhoitaja, aikaisemmin Getin Noble Bank S.A., edustajinaan aluksi Ł. Hejmej, M. Przygodzka ja A. Szczeńniak, adwokaci, sittemmin M. Pugowski, aplikant radcowski, sekä J. Szewczak ja Ł. Żak, adwokaci,
 - Puolan hallitus, asiamiehinään B. Majczyna ja S. Żyrek,
 - Euroopan komissio, asiamiehinään N. Ruiz García ja A. Szmytkowska,
- päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,
- on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29) 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä TL ja WE sekä toisaalta Getin Noble Bank S.A. -pankin konkurssipesän pesänhoitaja, aikaisemmin Getin Noble Bank S.A., ja joka koskee viimeksi mainitulle sellaisen kiinnelainasopimuksen, joka on sen sisältämien kohtuuttomien ehtojen vuoksi pätemätön, perusteella maksettujen määrien palauttamista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 93/13 kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
”tehokkaampi kuluttajansuoja voidaan saavuttaa ottamalla käyttöön yhdenmukaiset kohtuuttomia ehtoja koskevat säännöt; – –”
- 4 Kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdan sanamuoto on seuraava:
”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”
- 5 Mainitun direktiivin 7 artiklan 1 kohdan sanamuoto on seuraava:
”Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.”

Puolan oikeus

- 6 Siviilikoodeksista 23.4.1964 annetun lain (ustawa – Kodeks cywilny (Dz. U. nro 16, järjestysnumero 93), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa (jäljempänä siviilikoodeksi), 60 §:ssä säädetään seuraavaa:

”§1. Laissa säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta rahamääräiset saatavat vanhentuvat.

§2. Vanhentumisajan päätyttyä henkilö, jolle vaatimus esitetään, voi kieltäytyä täyttämästä velvoitettaan, paitsi jos hän luopuu oikeudestaan vedota vanhentumiseen. Vanhentumiseen vetoamista koskevasta oikeudesta luopuminen ennen vanhentumisajan päättymistä on kuitenkin pätemätön.

§2¹. Vanhentumisajan päättymisen jälkeen ei ole enää mahdollista vaatia saatavaa kuluttajalta.”

- 7 Siviilikoodeksin 117¹ §:ssä säädetään seuraavaa:

”§1. Poikkeustapauksissa tuomioistuin voi asianosaisten etujen punninnan jälkeen olla ottamatta huomioon kuluttajaa vastaan esitettävän vaatimuksen vanhentumisajan päättymistä, jos kohtuullisuus sitä edellyttää.

§2. Edellä 1 momentissa tarkoitettua toimivaltaa käyttävän tuomioistuimen on otettava huomioon erityisesti:

1) vanhentumisajan pituus

2) vanhentumisajan päättymisen ja vaatimuksen esittämisen välillä kuluneen ajan pituus

3) niiden olosuhteiden luonne, joiden vuoksi velkoja ei ole esittänyt vaatimustaan, mukaan lukien velallisen käyttäytymisen vaikutus siihen, että velkojan vaatimukseen vetoaminen viivästyy.”

- 8 Siviilikoodeksin 118 §:ssä, sellaisena kuin se oli voimassa 8.7.2018 saakka, säädettiin seuraavaa:

”Ellei erityissäännöksessä toisin säädetä, vanhentumisaika on kymmenen vuotta mutta toistuvia suorituksia koskevien saatavien ja liiketoiminnan harjoittamiseen liittyvien saatavien osalta kolme vuotta.”

- 9 Siviilikoodeksin 118 §:ssä, sellaisena kuin se on ollut voimassa 8.7.2018 alkaen, säädetään seuraavaa:

”Ellei erityissäännöksessä toisin säädetä, vanhentumisaika on kuusi vuotta mutta toistuvia suorituksia koskevien saatavien ja liiketoiminnan harjoittamiseen liittyvien saatavien osalta kolme vuotta. Vanhentumisaika kuitenkin päättyy kalenterivuoden viimeisenä päivänä, paitsi jos sen kesto on alle kaksi vuotta.”

- 10 Siviilikoodeksin 120 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Vanhentumisaika alkaa päivästä, jona saatava eräännyttyä maksettavaksi. Jos saatavan eräännyminen riippuu oikeudenhaltijan tietystä toimenpiteestä, vanhentumisaika alkaa kulua siitä ajankohdasta, jona saatava olisi eräännytynyt, jos oikeudenhaltija olisi toteuttanut toimenpiteen mahdollisimman pian.”

11 Siviilikoodeksin 355 §:ssä säädetään seuraavaa:

”§1. Velallisen on toimittava huolellisesti (huolellisuusvelvoite).

§2. Kun huolellisuusvelvoite määritellään taloudellisen toiminnan yhteydessä, huomioon on otettava kyseisen toiminnan ammatillinen luonne.”

12 Siviilikoodeksin 385¹ §:ssä säädetään seuraavaa:

”§1. Kuluttajan kanssa tehdyn sopimuksen ehdot, joista ei ole erikseen neuvoteltu, eivät sido kuluttajaa, jos niissä määritetään hänen oikeutensa ja velvollisuutensa hyvän tavan vastaisesti siten, että hänen etujaan loukataan ilmeisellä tavalla (lainvastaiset sopimusehdot). Tämä säännös ei koske ehtoja, joissa määritetään osapuolten keskeiset velvoitteet, mukaan luettuna hinta tai vastike, jos ne on muotoiltu yksiselitteisesti.

§2. Vaikka jokin sopimusehto ei 1 momentin mukaan sido kuluttajaa, muut sopimusehdot jäävät osapuolia sitoviksi.

§3. Kuluttajasopimuksen ehdoilla, joista ei ole neuvoteltu erikseen, tarkoitetaan sopimusehtoja, joiden sisältöön kuluttaja ei ole voinut vaikuttaa konkreettisesti. Kyse on erityisesti sopimusehdoista, jotka sisältyvät toisen sopimuspuolen kuluttajalle tarjoamaan vakiosopimukseen.

§4. Todistustaakka siitä, että ehdosta on neuvoteltu erikseen, on sillä, joka vetoaa tähän seikkaan.”

13 Saman koodeksin 405 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jokaisella, joka on ilman oikeusperustetta saanut toisen kustannuksella varallisuusedun, on velvollisuus palauttaa etu luontoissuorituksena ja – jollei tämä ole mahdollista – palauttaa sen määrä.”

14 Siviilikoodeksin 410 §:ssä säädetään seuraavaa:

”§1. Edeltävien pykälien säännöksiä sovelletaan erityisesti aiheettomaan suoritukseen.

§2. Suoritus on aiheeton, jos sen tekijä ei ylipäänsä ollut velvollinen tekemään sitä tai jos velvollisuus ei kohdistunut suorituksen saajaan, jos suoritukselle ei enää ole perustetta tai jos suorituksen tavoitetta ei saavutettu tai jos suoritukseen velvoittava oikeustoimi oli pätemätön eikä siitä ole tullut pätevää suorituksen toteuttamisen jälkeen.”

15 Siviilikoodeksin 455 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jos määräaika suorituksen tekemiselle ei ole määritetty tai jos se ei perustu velvoitteen luonteeseen, suoritus on tehtävä välittömästi sen jälkeen, kun velallista on kehoitettu tekemään suoritus.”

16 Kyseisen koodeksin 481 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Jos velallinen tekee rahamääräisen suorituksen myöhässä, velkoja voi vaatia viivästyskorkoa, vaikka velkojalle ei ole aiheutunut vahinkoa ja vaikka viivästyminen johtuu olosuhteista, joita ei voida lukea velallisen syyksi.”

17 Saman koodeksin 496 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jos osapuolten on sopimuksen purkamisen jälkeen palautettava vastikkeet, kummallakin osapuolella on pidättämisoikeus siihen saakka, kunnes toinen osapuoli tarjoutuu palauttamaan saamansa suorituksen tai takaa oikeuden palautukseen.”

18 Siviilikoodeksin 497 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Edellistä pykälää sovelletaan soveltuvin osin sopimuksen irtisanomiseen tai pätemättömyyteen.”

19 Siviilikoodeksista annetun lain ja tiettyjen muiden lakien muuttamisesta 13.4.2018 annetun lain (ustawa – Kodeks cywilny oraz niectomych innych ustaw) 5 §:n 1, 3 ja 4 momentissa (Dz. U. 2018, järjestysnumero 1104) säädetään seuraavaa:

”1. [Siviilikoodeksin] säännöksiä, sellaisina kuin ne ovat tällä lailla muutettuina, sovelletaan tämän lain voimaantulopäivästä alkaen saataviin, jotka ovat syntyneet ennen tämän lain voimaantuloa ja jotka eivät vielä ole vanhentuneet kyseisenä ajankohtana.

--

3. [Siviilikoodeksin], sellaisena kuin se on ollut voimassa tähän päivään saakka, säännöksiä sovelletaan kuluttajien saataviin, jotka ovat syntyneet ennen tämän lain voimaantuloa, jotka eivät vielä ole vanhentuneet kyseisenä ajankohtana ja joiden vanhentumisajoista säädetään [siviilikoodeksin] 118 §:ssä ja 125 §:n 1 momentissa.

4. Kuluttajaan nähden vanhentuneisiin saataviin, joiden osalta ei ole esitetty vanhentumisväitettä tämän lain voimaantuloajankohtaan mennessä, sovelletaan kyseisestä ajankohdasta lähtien [siviilikoodeksissa], sellaisena kuin se on muutettuna tällä lailla, säädettyjä vanhentumisen vaikutuksia.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

20 TL ja WE tekivät 7.9.2007 erään pankin, jonka oikeudellinen seuraaja Getin Noble Bank on, kanssa Puolan zlotyn määräisen ja Sveitsin frangiin indeksoidun kiinnelainasopimuksen (jäljempänä lainasopimus).

21 Sopimusehtojen mukaan Puolan zlotyjen määrä muunnettiin Sveitsin frangeina ilmaistavaksi määräksi. Muuntamisessa pankki sovelsi sen vaihtokurssitaulukossa vahvistettavaa Sveitsin frangin ostokurssia (jäljempänä muuntamislausekkeet). TL:n ja WE:n oli maksettava kuukausierät Puolan zlotyissa Sveitsin frangeina ilmaistua kuukausierän määrää vastaavasti.

22 TL ja WE tekivät 27.7.2017 Getin Noble Bankille valituksen, jossa ne väittivät muuntamislausekkeiden olevan kohtuuttomia ja vaativat kyseistä pankkia palauttamaan heille kuukausierät, jotka he olivat jo maksaneet sille kyseisten ehtojen perusteella.

23 TL ja WE nostivat 28.9.2017 kanteen, jossa ne väittivät yhtäältä, että muuntamislausekkeet olivat lainvastaisia, ja toisaalta, että lainasopimus oli pätemätön. Tuomioistuim, jonka käsiteltäväksi asia oli saatettu, ilmoitti menettelyn aikana TL:lle ja WE:lle, että jos muuntamislausekkeet katsottaisiin lainvastaisiksi, koko sopimus on todettava pätemättömäksi. Pääasian kantajille ilmoitettiin myös, että siinä tapauksessa heidän on maksettava lainan pääoma takaisin viipymättä sen jälkeen, kun

pankki vaatii heiltä maksua, ja että pankki voi vaatia heiltä suurempien määrien maksamista. TL ja WE vahvistivat 12.11.2021 pidetyssä istunnossa tahtonsa olla korvaamatta muuntamislausekkeita ja olla pysyttämättä mainittua sopimusta voimassa.

- 24 Lainasopimus todettiin pätemättömäksi 19.11.2021 annetulla välituomiolla, joka ei ole lainvoimainen.
- 25 TL ja WE saivat 9.7.2021 Getin Noble Bankilta ilmoituksen, jonka mukaan tämä käyttää oikeuttaan pidättää TL:lle ja WE:lle mahdollisesti tehtävä suoritus siihen saakka, kunnes nämä tarjoutuvat palauttamaan vastikkeen kyseisestä suorituksesta eli pankin lainasopimuksen nojalla heidän käyttöönsä antaman lainan määrän tai takaamaan oikeuden kyseisen määrän takaisinsaantiin.
- 26 Getin Noble Bank vetosi pidättämisoikeuteensa, jonka se johtaa pääasian kantajien palauttamisvelvollisuudesta, jonka nojalla se voi saada takaisin kuluttajille lainasopimuksen täyttämiseksi maksetut varat. Mahdollisuus vedota kyseiseen oikeuteen riippuu kuitenkin siitä, onko oikeus vanhentunut.
- 27 TL ja WE väittävät, että Getin Noble Bankin saatavien vanhentumisaika alkoi kulua siitä ajankohdasta, jona Getin Noble Bank vastaanotti edellä 22 kohdassa tarkoitettua valituksen, tai siitä ajankohdasta, jona edellä 23 kohdassa mainittu kanne annettiin sille tiedoksi. Pääasian kantajat katsovat, että koska nämä kaksi tapahtumaa ajoittuivat vuoteen 2017, saatavat vanhentuivat vuonna 2020.
- 28 Getin Noble Bankin mukaan sen saatavien vanhentumisaika ei ole vielä alkanut kulua. Se katsoo, että vanhentumisaika alkaa kulua siitä ajankohdasta, jona tuomioistuin antaa riita-asiassa lopullisen ratkaisun siitä, onko muuntamislausekkeisiin mahdollista vedota ja onko lainasopimus pätevä.
- 29 Sąd Okręgowy w Warszawie (Varsovan alueellinen tuomioistuin, Puola), joka on ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, ilmoittaa unionin tuomioistuimelle, että Sąd Najwyższy (ylin tuomioistuin, Puola) 7.5.2021 antamasta ratkaisusta ilmenee ensinnäkin, että kohtuuton ehto on alusta alkaen vailla oikeusvaikutuksia suoraan lain nojalla, ja toiseksi, että kuluttaja, joka on saanut kattavat tiedot siitä, että kohtuuttomaan ehtoon vetoaminen on lopullisesti mahdotonta, aiheutuvista seurauksista – mukaan lukien seuraukset siitä, että kyseessä oleva sopimus mahdollisesti todetaan tämän jälkeen kokonaisuudessaan pätemättömäksi –, voi kohtuullisessa ajassa päättää joko antaa suostumuksensa kyseiseen ehtoon tai olla antamatta sitä sekä tuomioistuimenmenettelyssä että tuomioistuimen ulkopuolisessa menettelyssä. Jos asianmukaiset tiedot saanut kuluttaja kieltäytyy antamasta suostumustaan asianomaiseen kohtuuttomaan ehtoon, ehto on vaikutukseton.
- 30 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan tällaisesta tulkinnasta seuraa, että sopimus on lopullisesti pätemätön siitä ajankohdasta lähtien, jona asianomainen kuluttaja päättää olla antamatta suostumustaan tällaiseen ehtoon, jota ilman kyseessä oleva sopimus ei voi olla olemassa, tai jona tällainen kohtuullinen määräaika päättyy, tai että se tulee taannehtivasti voimaan dispositiivisen lainsäädännön mukaisena, jos tällaisessa lainsäädännössä säädetyt edellytykset sen voimassa pysyttämiseksi täyttyvät.

- 31 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo tältä osin, että tällaisen tulkinnan soveltamiseen liittyy tiettyjä ongelmia. Sen lisäksi, että kuluttajan on ilmoitettava tahtovansa riitauttaa kyseessä olevat kohtuuttomat ehdot ja aloittaa tuomioistuinmenettely, mainitusta tulkinnasta ei käy selvästi ilmi, mistä ajankohdasta lähtien vanhentumisajat alkavat kulia. Mainittu tuomioistuin katsoo, että määrääjat ovat löydettävissä Puolan oikeuden yleisistä säännöksistä, mutta pohtii kyseisten säännösten yhteensopivuutta direktiivin 93/13 kanssa.
- 32 Lisäksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että 29.4.2021 annetun tuomion Bank BPH (C-19/20, EU:C:2021:341) vaikutusta on täsmennettävä. Tältä osin kyseinen tuomioistuin pyytää unionin tuomioistuinta selventämään, voiko velvollisuudella ilmoittaa kuluttajalle sen, ettei sopimuksen kohtuuttomiin ehtoihin voida vedota, vaikutuksista olla vaikutusta sopimuksen pätemättömäksi toteamisen jälkeen esitettäviin palauttamisvaatimuksiin. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä näyttää ilmenevän, että sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamisesta seuraa paitsi se, että kyseinen ehto ei sido kuluttajaa, mutta myös se, että kuluttajalla on oikeus palautukseen ilman, että oikeuden laajuus voi riippua muista ilmoituksista.
- 33 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, onko direktiivillä 93/13 vaikutuksia vanhentumisaikoja koskeviin Puolan oikeuden säännöksiin. Kyseinen tuomioistuin katsoo tältä osin, että Puolan oikeuden mukaan yhtäältä aiheettoman maksun palauttamisvelvollisuus erääntyy, jos velvollisuutta ei täydetä viipymättä sen jälkeen, kun kyseessä olevan suorituksen velallista on kehoitettu täyttämään se, ja toisaalta vanhentumisaika alkaa siinä tapauksessa, että saatavan erääntyminen edellyttää oikeudenhaltijan erityistä toimenpidettä, kulia ajankohdasta, jona saatava olisi erääntynyt, jos oikeudenhaltija olisi toteuttanut toimenpiteen mahdollisimman pian. Mainittu tuomioistuin täsmentää, että tämä on ymmärrettävä siten, että tällaisen vaatimuksen vanhentumisaika alkaa kulia ajankohdasta, jota ei ole tarkasti määritetty vaan määräytyy ajan kulumisen perusteella ja alkaa siitä ajankohdasta, jona aiheeton suoritus on tehty, jolloin ensinnäkin suorituksen tehnyt henkilö voi kehottaa sen vastaanottajaa palauttamaan sen, toiseksi kyseinen henkilö voi saattaa kehotuksen vastaanottajan tietoon ja kolmanneksi viimeksi mainittu voi palauttaa mainitun suorituksen ”viipymättä”.
- 34 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kuitenkin pohtii, onko Sąd Najwyższyn omaksuma kyseisten säännösten tulkinta sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa. Se esittää tältä osin, että kyseisen tulkinnan mukaan aiheettoman maksun palauttamista koskevan vaatimuksen, jonka elinkeinonharjoittaja voi esittää siinä tapauksessa, että sopimus todetaan pätemättömäksi sen sisältämän ehdon kohtuuttomuuden vuoksi, vanhentumisaika voi alkaa kulia vasta sen jälkeen, kun kyseiseen sopimukseen vetoaminen on lopullisesti mahdotonta. Mahdollisuus vedota kyseiseen sopimukseen on kuitenkin vain keskeytyksissä siihen saakka, kunnes asianomainen kuluttaja lopettaa tämän, minkä hän voi tehdä milloin tahansa joko suostumalla siihen, että ehto sitoo häntä, tai kieltäytymällä tällaisesta sitoumuksesta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää aiheettoman suorituksen palauttamista koskevan vaatimuksen, jonka kuluttaja voi esittää, vanhentumisajasta, että se ei voi alkaa kulia ennen kuin kuluttaja on saanut tiedon tai hänen olisi kohtuudella pitänyt saada tieto mainitun ehdon kohtuuttomuudesta.
- 35 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että vaikka elinkeinonharjoittajan esittämän aiheettoman suorituksen palauttamista koskevan vaatimuksen vanhentumisajan alkamisajankohta riippuu kuluttajan aktiivisesta toiminnasta, elinkeinonharjoittaja voidaan kuitenkin vapauttaa vastuusta sopimuksen kohtuuttomien ehtojen osalta sillä edellytyksellä, että kuluttaja ei tee mitään riitauttaakseen kyseisen sopimuksen ja vedotakseen oikeuksiinsa. Tällainen tulkinta vaikuttaa kyseisen tuomioistuimen mielestä direktiivin 93/13 vastaiselta, koska

- elinkeinonharjoittajalla, joka tietää, että kuluttaja voi menettää saatavansa sen vanhentumisen vuoksi, ei olisi kannustinta olla sisällyttämättä kohtuuttomia ehtoja sopimuksiin ja koska sillä olisi lisäksi houkutus paitsi soveltaa tällaisia ehtoja myös jatkaa tällaisten sopimusten täyttämistä hyötyen siitä, että kuluttajalla ei välttämättä ole tietoa ja ymmärrystä oikeuksistaan.
- 36 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii lisäksi, ovatko kuluttajalle asetetut lisävaatimukset, jotka liittyvät siihen, että kuluttajan on esitettävä selkeästi määritettyjen vaatimusten lisäksi ilmoitus siitä, että hän on tietoinen kyseessä olevien kohtuuttomien sopimusehtojen riitauttamisen seurauksista, sopusoinnussa direktiivin 93/13 kanssa. On kuitenkin niin, että vaikka kuluttaja esittää tuomioistuimen ulkopuolisen palauttamisvaatimuksen, elinkeinonharjoittaja, jolle tällainen vaatimus on osoitettu, ei voi olla varma siitä, että kuluttajalle on asianmukaisesti ilmoitettu kyseisen sopimuksen pätemättömyyden seurauksista, kuten unionin oikeudessa edellytetään. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin näyttää katsovan, että tällaisesta toteamuksesta seuraa, että kuluttajan on valituksen tekemisen lisäksi annettava lisäselvityksiä ja jopa saatettava tällainen valitus tuomioistuimen tutkittavaksi.
- 37 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää tältä osin, että tuomioistuinmenettelyn aikana tällaisen ilmoituksen puuttuminen voidaan korvata sillä, että asiaa käsittelevä tuomioistuin noudattaa velvollisuuttaan ilmoittaa kuluttajalle kyseisistä seurauksista, sekä kuluttajan palauttamisvaatimuksen pysyttämällä.
- 38 Kyseisen tuomioistuimen mukaan se unionin tuomioistuimen 29.4.2021 antamassaan tuomiossa Bank BPH (C-19/20, EU:C:2021:341) tekemä päätelmä, jonka mukaan kansallisella tuomioistuimella, joka toteaa elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen ehdon kohtuuttomaksi, on velvollisuus ilmoittaa kuluttajalle kyseisen sopimuksen pätemättömyyden seurauksista riippumatta siitä, edustaako kyseistä kuluttajaa ammattimainen edustaja, on rajoitettava koskemaan vain mainittuun tuomioon johtaneessa asiassa kyseessä olevan kaltaisia tosiseikkoja eli tilannetta, jossa kansallinen tuomioistuin tutkii mainitun sopimuksen pätevyyden viran puolesta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että kyseisen päätelmän laaja tulkinta ei olisi sopusoinnussa kuluttajansuojajärjestelmän kanssa, sillä mainittu järjestelmä perustuu periaatteeseen, jonka mukaan suoja saa tavanomaisesti valistunut sekä kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja, jonka tietämystä ei kuitenkaan edellytetä tarkastettavan erikseen, jotta hänen ilmoituksellaan voitaisiin katsoa olevan säädetyt vaikutukset.
- 39 Lisäksi Sąd Najwyższyn omaksumasta tulkinnasta seuraa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan myös, että elinkeinonharjoittaja laiminlyö veloitteensa täyttämisen vasta ajankohtana, jona tuomio, jossa todetaan sopimuksen olevan sen sisältämien kohtuuttomien ehtojen vuoksi pätemätön, tulee lainvoimaiseksi, minkä seurauksena kuluttaja menettää oikeuden koron maksamiseen palauttamiskanteen nostamisajankohdan ja sen ajankohdan väliseltä ajalta, jona kyseisestä tuomiosta tulee lainvoimainen. Tämä kannustaisi direktiivin 93/13 vastaisesti elinkeinonharjoittajia järjestelmällisesti hylkäämään tällaiset vaatimukset ja laskemaan yhtäältä sen varaan, että tietyt kuluttajat luopuvat vetoamasta oikeuksiinsa tuomioistuimessa, ja toisaalta sen varaan, että vaikka tietyt kuluttajat nostaisivatkin kanteita, asianomaisiin elinkeinonharjoittajiin ei kohdistu maksuviivästyksestä johtuvia käytännön seurauksia.
- 40 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii myös, eikö se, että sopimuksen lopullinen sitomattomuus edellyttää sitä, että tuomioistuin antaa lopullisen ratkaisun kyseisen sopimuksen ehtojen kohtuuttomuutta koskevassa riita-asiassa, johda asianomaisen kuluttajan aseman huomattavaan heikkenemiseen, mikä vaarantaisi direktiivin 93/13 tavoitteiden toteutumisen.

- 41 Jos oletetaan, että direktiivi 93/13 ei ole esteenä sille, että sopimuksen pätemättömyyden seuraukset alkavat vasta sen jälkeen, kun kuluttaja on antanut ilmoituksen, jonka mukaan hänelle on annettu kattavat tiedot sopimuksen pätemättömyyden vaikutuksista, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, edellytetäänkö kyseisessä direktiivissä, että elinkeinonharjoittajan, jolle palauttamisvaatimus on osoitettu, on tarkastettava omasta aloitteestaan, onko kuluttaja tietoinen kyseisistä vaikutuksista.
- 42 Kyseinen tuomioistuin esittää tältä osin, että Puolan oikeudessa elinkeinonharjoittajan sellaisten saatavien vanhentumisajan alkamisajankohta, jotka johtuvat siitä, ettei sopimukseen voida vedota, riippuu ajankohdasta, jona elinkeinonharjoittaja on voinut kehottaa kuluttajaa palauttamaan kyseessä olevan suorituksen. Sen mukaan on niin, että jos katsotaan, että se, että yksipuolinen vetoaminen kohtuuttomiin sopimusehtoihin on mahdotonta, on esteenä tällaiselle kehotukselle, herää kysymys, onko elinkeinonharjoittajan tehtävänä tarkastaa kuluttajan sille osoittaman suoritusten palauttamista koskevan kehotuksen tehokkuus erityisesti antamalla kuluttajalle tietoa vastavuoroisista oikeuksista ja velvollisuuksista siinä tapauksessa, että sopimus on pätemätön.
- 43 Siltä varalta, että elinkeinonharjoittajan saatavien, jotka liittyvät siihen, että sopimukseen vetoaminen on mahdotonta, vanhentumisajan alkamisajankohta voisi riippua tapahtumasta, joka on myöhäisempi kuin ajankohta, jona elinkeinonharjoittaja vastaanottaa kuluttajan palauttamisvaatimuksen tai minkä tahansa muun kyseisiin sopimusehtoihin vetoamisen mahdollisuutta tai niiden lainmukaisuutta koskevan riitautuksen, mainittu tuomioistuin pohtii kysymystä tällaisen ratkaisun yhteensopivuudesta direktiivin 93/13 kanssa, kun otetaan huomioon se, että Puolan oikeuden mukaan kyseinen vanhentumisaika alkaa kulua vasta, kun sopimus todetaan lopullisesti pätemättömäksi.
- 44 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii lisäksi, onko tilanne, jossa kuluttajan elinkeinonharjoittajalle esittämät palauttamisvaatimukset ovat vanhentuneet riippumatta siitä, ovatko elinkeinonharjoittajan palauttamissaatavat vanhentuneet, sopusoinnussa direktiivin 93/13 kanssa, kun otetaan huomioon, että tämä voisi johtaa siihen, että kuluttajan vaatimukset vanhentuvat ennen kuin elinkeinonharjoittaja vetoaa pidättämisoikeuteensa kaikkien kuluttajalle tekemiensä suoritusten osalta. Tällaisessa tapauksessa se, palauttaako elinkeinonharjoittaja kuluttajan suoritukset osittain, edellyttää, että kuluttaja tarjoutuu palauttamaan kaikki kyseisen elinkeinonharjoittajan hänelle tekemät suoritukset.
- 45 Kyseinen tuomioistuin pohtii, onko direktiivin 93/13 mukaista katsoa, että elinkeinonharjoittaja on laiminlyönyt velvollisuutensa vasta siitä lähtien, kun kuluttajan osoitetaan olevan tietoinen kyseessä olevan sopimuksen pätemättömyyden vaikutuksista ja hän luopuu kyseisiä vaikutuksia vastaan saamastaan suojasta, eikä jo silloin, kun elinkeinonharjoittajaa kehoitetaan palauttamaan aiheettomat suoritukset. Tällaisesta tulkinnasta seuraa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan, että kuluttajalta evätään oikeus viivästyskorkoon ajanjaksolta, joka voi tuomioistuinmenettelyn kesto huomioon ottaen kestää jopa useita vuosia.
- 46 Mainittu tuomioistuin ilmoittaa unionin tuomioistuimelle, että Puolan tuomioistuinten yleisesti hyväksymän Puolan oikeuden tulkinnan mukaan se, että velallinen käyttää pidättämisoikeuttaan, johtaa viivästykseen keskeytymiseen. Se, että velallinen laiminlyö velvollisuutensa, on kuitenkin viivästyskorkoja koskevan maksuvelvollisuuden ennakkoodellytys. Niinpä kyseinen tulkinta perustuu periaatteeseen, jonka mukaan velallinen on valmis tekemään suorituksen mutta hänellä on velkojaansa kohtaan oikeus, joka vapauttaa hänet velvollisuudesta tehdä suoritus viipymättä.

47 Direktiiviin 93/13 perustuvia oikeuksia koskevissa riita-asioissa pääasian vastaajan kaltaiset elinkeinonharjoittajat kiistävät kuluttajien vaatimusten perusteltavuuden eivätkä ne siten ole valmiita palauttamaan kuluttajille kyseessä olevia suorituksia. Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on kuitenkin vakavia epäilyjä siitä, onko Puolan tuomioistuinten tulkinta vanhentumisaikoja koskevasta Puolan oikeussäännöistä yhteensopiva direktiivin 93/13 kanssa, koska kyseisen tulkinnan seurauksena elinkeinonharjoittajat hylkäävät kuluttajien perustellut vaatimukset eikä niiden katsota olevan vastuussa kyseessä olevien varojen perusteettomasta käytöstä ja niiden viivästyneestä palauttamisesta kuluttajille.

48 Tässä tilanteessa Sąd Okręgowy w Warszawie on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko [direktiivin 93/13] 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan kanssa sopusoinnussa sellainen kansallisen oikeuden tulkinta, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan palauttamisvaatimusten vanhentumisajan alkamisajankohta sidotaan siinä tapauksessa, että sopimusta ei voida pysyttää sen jälkeen, kun siitä on poistettu [sen sisältämät] kohtuuttomat ehdot, johonkin seuraavista tapahtumista:
- a) kuluttaja esittää elinkeinonharjoittajalle sopimusehtojen kohtuuttomuuteen perustuvia vaatimuksia tai väitteitä tai viran puolesta toimiva tuomioistuin antaa tietoja mahdollisuudesta todeta sopimusehdot kohtuuttomiksi, tai
 - b) kuluttaja ilmoittaa saaneensa kattavat tiedot niistä vaikutuksista (oikeudellisista seurauksista), joita on sillä, ettei sopimusta voida pysyttää, mukaan lukien tiedot elinkeinonharjoittajan mahdollisuudesta esittää palauttamisvaatimuksia ja näiden vaatimusten laajuudesta, tai
 - c) tuomioistuinmenettelyssä tarkistetaan kuluttajan tiedot (tietoisuus) niistä vaikutuksista (oikeudellisista seurauksista), joita on sillä, ettei sopimusta voida pysyttää, tai tuomioistuin antaa tietoja tällaisista vaikutuksista, tai
 - d) tuomioistuin antaa lainvoimaisen tuomion, jolla ratkaistaan riita-asia, jossa vastakkain ovat elinkeinonharjoittaja ja kuluttaja?
- 2) Onko [direktiivin 93/13] 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan kanssa sopusoinnussa sellainen kansallisen oikeuden tulkinta, jonka mukaan siinä tapauksessa, että sopimusta ei voida pysyttää sen jälkeen, kun siitä on poistettu [sen sisältämät] kohtuuttomat ehdot, elinkeinonharjoittajalla, jolle kuluttaja on esittänyt kohtuuttomien ehtojen olemassaoloon sopimuksessa liittyviä vaatimuksia, ei ole velvollisuutta ryhtyä itsenäisesti toimenpiteisiin tarkastaakseen, onko kuluttaja tietoinen kohtuuttomien ehtojen sopimuksesta poistamisen vaikutuksista tai siitä, ettei sopimusta voida pysyttää?
- 3) Onko [direktiivin 93/13] 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan kanssa sopusoinnussa sellainen kansallisen oikeuden tulkinta, jonka mukaan siinä tapauksessa, että sopimusta ei voida pysyttää sen jälkeen, kun siitä on poistettu [sen sisältämät] kohtuuttomat ehdot, kuluttajan palauttamisvaatimuksen vanhentumisaika alkaa kulua aikaisemmin kuin elinkeinonharjoittajan palauttamisvaatimuksen vanhentumisaika?
- 4) Onko [direktiivin 93/13] 7 artiklan 1 kohdan kanssa sopusoinnussa sellainen kansallisen oikeuden tulkinta, jonka mukaan siinä tapauksessa, että sopimusta ei voida pysyttää sen jälkeen, kun siitä on poistettu [sen sisältämät] kohtuuttomat ehdot, elinkeinonharjoittajalla on oikeus sitoa kuluttajalta saatujen suoritusten palauttaminen siihen, että kuluttaja

tarjoutuu samalla palauttamaan elinkeinonharjoittajalta saadut suoritukset tai antaa palauttamisen turvaamiseksi vakuuden, eikä kuluttajan maksettavaksi tulevassa suorituksessa oteta huomioon määriä, joiden palauttamista koskeva vaatimus on vanhentunut?

- 5) Onko [direktiivin 93/13] 7 artiklan 1 kohdan kanssa sopusoinnussa sellainen kansallisen oikeuden tulkinta, jonka mukaan siinä tapauksessa, että sopimusta ei voida pysyttää sen jälkeen, kun siitä on poistettu [sen sisältämät] kohtuuttomat ehdot, kuluttajalla ei ole oikeutta viivästyskorkoon kokonaan tai osittain ajalta, joka alkaa elinkeinonharjoittajan saatua kehotuksen palauttaa suoritukset, jos elinkeinonharjoittaja käyttää neljännessä kysymyksessä tarkoitettua oikeutta?”

Unionin tuomioistuimen toimivalta

- 49 Getin Noble Bankin mukaan ennakkoratkaisupyynnöllä pyritään lähinnä siihen, että unionin tuomioistuin tulkitseisi Puolan oikeuden säännöksiä, mikä ei kuulu unionin tuomioistuimen toimivaltaan.
- 50 Tältä osin on mainittava, että Getin Noble Bankin esittämä väite perustuu virheelliseen oletukseen, jonka mukaan se, että jäsenvaltiot käyttävät oikeuttaan määrittellä yksityiskohtaiset säännöt, joiden mukaisesti sopimukseen sisältyvän ehdon kohtuuttomuus todetaan ja joiden perusteella tällaisen toteamisen konkreettiset oikeusvaikutukset määräytyvät, ei kuuluisi unionin oikeuden soveltamisalaan (ks. vastaavasti tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym., C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 66 kohta).
- 51 Unionin tuomioistuin on nimittäin jo todennut, että direktiivillä 93/13 kuluttajille taattua suojaa koskevalla kansallisella oikeudella ei voida muuttaa suojan ulottuvuutta eikä siten sen asiallista sisältöä eikä näin vaarantaa mainitun suojan tehostamista, johon unionin lainsäätäjällä on pyrkinyt ottamalla käyttöön kohtuuttomia ehtoja koskevat yhtenäiset säännöt, kuten direktiivin 93/13 johdanto-osan kymmenennessä perustelukappaleessa mainitaan (tuomio 15.6.2023, Bank M. (Sopimuksen pätemättömyyden toteamisen vaikutukset), C-520/21, EU:C:2023:478, 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 52 Siltä osin kuin Getin Noble Bankin esittämä väite koskee ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystä ja sitä, ettei ensimmäisessä kysymyksessä täsmennetä, mikä kysymyksen a–d kohdassa tarkoitetuista Puolan oikeuden tulkinnoista Puolan oikeusjärjestyksessä on omaksuttu, on mainittava ensinnäkin, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että vaikka olettamana on, että kansallisen tuomioistuimen niiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, joiden määrittämisestä se vastaa ja joiden paikkansapitävyys selvittäminen ei ole unionin tuomioistuimen tehtävä, esittämällä unionin oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta, SEUT 267 artiklalla luotu menettely on unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisen yhteistyön väline, jonka avulla unionin tuomioistuin esittää kansallisille tuomioistuimille ne unionin oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joita nämä tarvitsevat ratkaistakseen käsiteltävikseen saatetut asiat. Ennakkoratkaisupyynnön esittämisen perusteena ei ole neuvoa-antavien lausuntojen esittäminen yleisistä tai hypoteettisista kysymyksistä vaan riita-asian todelliseen ratkaisemiseen erottamattomasti liittyvä tarve. Kuten SEUT 267 artiklan sanamuodosta itsestään ilmenee, pyydettävän ennakkoratkaisun on oltava tarpeen, jotta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voi ”antaa päätöksen” käsiteltäväkseen saatetussa asiassa (määräys 7.4.2022, J.P., C-521/20, EU:C:2022:293, 17 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 53 Toiseksi on mainittava, että SEUT 267 artiklalla käyttöön otetun menettelyn puitteissa unionin tuomioistuimella ei ole toimivaltaa ottaa kantaa kansallisten lakien tai asetusten säännösten tulkintaan eikä näiden säännösten yhteensopivuuteen unionin oikeuden kanssa. Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, että unionin tuomioistuin voi SEUT 267 artiklaan perustuvaa ennakkoratkaisupyynnön käsittellessään tulkita unionin oikeutta ainoastaan sille annetun toimivallan rajoissa (määräys 10.1.2022, Anatecor, C-400/21, EU:C:2022:30, 13 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 54 Jos kysymykset on muotoiltu epätarkasti tai siten, että ne ylittävät unionin tuomioistuimelle SEUT 267 artiklassa annetun tehtävän, sen on poimittava kaikista kansallisen tuomioistuimen esittämistä seikoista ja erityisesti ennakkoratkaisupyynnön perusteluista ne unionin oikeutta koskevat seikat, joita on syytä tulkita, kun otetaan huomioon oikeusriidan kohde. (ks. vastaavasti määräys 10.1.2022, Anatecor, C-400/21, EU:C:2022:30, 15 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 55 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee yhtäältä, että Sąd Najwyższy on 7.5.2021 antamassaan ratkaisussa omaksunut Puolan oikeuden tulkinnan, jonka mukaan elinkeinonharjoittajien saatavien, jotka perustuvat kohtuuttomia ehtoja sisältävän kiinnelainasopimuksen pätemättömyyteen, vanhentumisaika alkaa kulua vasta, kun kyseiseen sopimukseen vetoaminen on lopullisesti mahdotonta tai kun tuomiosta, jolla mainittu sopimus todetaan pätemättömäksi, tulee lopullinen.
- 56 Toisaalta on niin, että kun otetaan huomioon ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epävarmuus siitä, onko kyseinen kansallisen oikeuden tulkinta direktiivin 93/13 mukainen siltä osin kuin kyse on sopimuksen pätemättömyyteen sen sisältämien kohtuuttomien ehtojen vuoksi perustuvien palauttamisvaatimusten vanhentumisajan alkamisajankohdasta, se ei pyydä unionin tuomioistuinta itse tulkitsemaan kansallista oikeutta vaan esittää erilaisia mahdollisia alkamisajankohtia tälle määräajalle ja tiedustelee unionin tuomioistuimelta lähinnä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä tällaisille mahdollisuuksille.
- 57 Niinpä ei voida katsoa, että ensimmäinen kysymys koskisi Puolan oikeuden tulkintaa, ja Getin Noble Bankin väite unionin tuomioistuimen toimivallan puuttumisesta on siten hylättävä.
- 58 Edellä esitetystä seuraa, että unionin tuomioistuin on toimivaltainen lausumaan ennakkoratkaisupyynnöstä.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen ja kolmas kysymys

- 59 Ensimmäisellä ja kolmannella kysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa, luettuina tehokkuusperiaatteen valossa, tulkittava siten, että ne ovat esteenä oikeuskäytännössä omaksutulle kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan saatavien, jotka perustuvat sen kuluttajan kanssa tekemän kiinnelainasopimuksen pätemättömyyteen siihen sisältyvien kohtuuttomien ehtojen vuoksi, vanhentumisaika alkaa kyseisen pätemättömäksi toteamisen jälkeen kulua vasta siitä ajankohdasta, jona sopimukseen vetoaminen on lopullisesti mahdotonta, kun taas kuluttajan

saman sopimuksen pätemättömyyteen perustuvien saatavien vanhentumisaika alkaa kulua siitä ajankohdasta, jona hän sai tiedon tai hänen olisi kohtuudella pitänyt saada tieto ehdon kohtuuttomuudesta, joka johti sopimuksen pätemättömyyteen.

- 60 On muistutettava ensimmäiseksi, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että jos unioni ei ole antanut asiasta erityissäännöksiä, jäsenvaltioiden asiana on säätää sisäisessä oikeusjärjestyksessään direktiivissä 93/13 säädetyn kuluttajansuojan toteuttamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä jäsenvaltioiden menettelyllisen autonomian periaatteen nojalla. Menettelysäännöt eivät kuitenkaan saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita (vastaavuusperiaate), eikä niillä saada tehdä unionin oikeusjärjestyksessä tunnustettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (tehokkuusperiaate) (tuomio 8.9.2022, D.B.P. ym. (Ulkomaanvaluuttaan sidottu kiinnelaina), C-80/21–C-82/21, EU:C:2022:646, 86 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 61 Toiseksi on todettava tehokkuusperiaatteesta, että kaikkia sellaisia tapauksia, joissa on kyse siitä, tekeekö kansallinen menettelysääntö unionin oikeuden soveltamisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava siten, että huomioon otetaan tämän säännön merkitys koko menettelyn, sen kulun sekä sen erityispiirteiden kannalta eri kansallisissa elimissä. Huomioon on tällöin tarvittaessa otettava kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana olevat periaatteet, joita ovat muun muassa puolustautumisoikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate sekä menettelyn moitteeton kulku (tuomio 8.9.2022, D.B.P. ym. (Ulkomaanvaluuttaan sidottu kiinnelaina), C-80/21–C-82/21, EU:C:2022:646, 87 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 62 Kolmanneksi ja viimeiseksi on mainittava unionin tuomioistuimen täsmentäneen, että jäsenvaltioiden velvollisuuteen varmistaa niiden oikeuksien tehokkuus, joita yksityisillä on unionin oikeuden perusteella, sisältyy muun muassa vaatimus direktiivistä 93/13 johtuvia oikeuksia koskevasta tehokkaasta oikeussuojasta, joka on taattu myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa ja jota sovelletaan muun muassa tällaisiin oikeuksiin perustuvia oikeussuojakeinoja koskevien menettelysääntöjen määrittämiseen (tuomio 8.9.2022, D.B.P. ym. (Ulkomaanvaluuttaan sidottu kiinnelaina), C-80/21–C-82/21, EU:C:2022:646, 88 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 63 Nyt käsiteltävässä asiassa ensimmäinen ja kolmas kysymys koskevat erityisesti Puolan oikeudessa yhtäältä elinkeinonharjoittajia ja toisaalta kuluttajia varten säädettyjen oikeussuojakeinojen mahdollista epäsymmetriaa siltä osin kuin kyse on sopimuksen pätemättömyyteen sen sisältämien kohtuuttomien ehtojen vuoksi perustuvien palauttamiskanteiden vanhentumisajan alkamisajankohdasta.
- 64 Tältä osin unionin tuomioistuin on katsonut asiassa, jossa oli kyse ajallisen rajoituksen asettamisesta tuomioistuimen toimivallalle sivuuttaa kohtuuton ehto viran puolesta tai kuluttajan esittämän väitteen johdosta, että tällainen rajoitus oli omiaan heikentämään direktiivin 93/13 6 ja 7 artiklassa säädetyn suojan tehokkuutta, koska elinkeinonharjoittajat saattoivat viedä kuluttajilta kyseisen suoja odottamalla kansallisen lainsäätäjän asettaman määräajan päättymistä ja vaatia sitten kohtuuttomien ehtojen, joita ne edelleen käyttivät sopimuksissa, mukaisten velvoitteiden täyttämistä (ks. vastaavasti tuomio 21.11.2002, Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, 35 kohta).

- 65 Julkisasiamies Kokott katsoi samaan tapaan kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/48/EY (EUVL 2008, L 133, s. 66) tulkintaa koskevassa asiassa Cofidis ja OPR-Finance antamansa ratkaisuehdotuksen (C-616/18 ja C-679/18, EU:C:2019:975) 63–67 kohdassa, että yhtäältä elinkeinonharjoittajille ja toisaalta kuluttajille säädetyt erilaiset kansalliset vanhentumisaajat luovat oikeussuojakeinojen epäsymmetrian, joka voi heikentää kyseisessä direktiivissä säädetyin suojan tehokkuutta.
- 66 Tilanteessa, jossa kiinnelainasopimuksen pätemättömyyteen perustuvien kuluttajan saatavien vanhentumisaika alkaa kulua ennen sitä ajankohtaa, jona tuomioistuin toteaa, että kyseiseen sopimukseen vetoaminen on lopullisesti mahdotonta – vaikka määräaika ei pääty ennen kuin kuluttaja on saanut tai voinut kohtuudella saada tiedon oikeuksistaan –, kun taas elinkeinonharjoittajan vastaavien saatavien vanhentumisaika alkaa kulua siitä ajankohdasta, jona tuomioistuin toteaa sopimukseen vetoamisen olevan lopullisesti mahdotonta, vallitsee siten epäsymmetria, joka on omiaan vaarantamaan direktiivillä 93/13 taatun kuluttajansuojan.
- 67 Tässä yhteydessä on muistutettava yhtäältä, että kiinnelainasopimukset täytetään yleensä pitkän ajan kuluessa, joten kuluttajien palauttamisvaatimukseen sovellettava jopa kuuden tai kymmenen vuoden vanhentumisaika voi tietyn edellytyksin osoittautua tehokkuusperiaatteen vastaiseksi (ks. vastaavasti tuomio 8.9.2022, D.B.P. ym. (Ulkomaanvaluuttaan sidottu kiinnelaina), C-80/21–C-82/21, EU:C:2022:646, 100 kohta).
- 68 Toisaalta on mainittava, että kuluttajalla on oikeus vedota direktiiviin 93/13 perustuviin oikeuksiinsa sekä tuomioistuimessa että – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – tuomioistuimen ulkopuolella voidakseen mahdollisesti korjata ehdon kohtuuttomuuden muuttamalla sitä sopimuksella (ks. vastaavasti tuomio 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, 49 kohta), eikä tätä oikeutta rajoiteta kansallisella lainsäädännöllä.
- 69 Edellä 29 kohdasta ilmenee siten, että Sąd Najwyższy 7.5.2021 antamassaan ratkaisussa omaksuman Puolan oikeuden tulkinnan mukaan kuluttaja, joka on täysin tietoinen siitä, että kohtuuttomaan ehtoon vetoaminen on lopullisesti mahdotonta, voi antaa suostumuksensa kyseiseen ehtoon tai kieltäytyä antamasta sitä sekä tuomioistuimen menettelyssä että tuomioistuimen ulkopuolisessa menettelyssä.
- 70 Koska ei voida sulkea pois – mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on kuitenkin tarkistettava –, että Puolan oikeuden mukaan kuluttajan, joka tekee valituksen tuomioistuimen ulkopuolella, katsotaan tuntevan direktiiviin 93/13 perustuvat oikeutensa, jos valitukseen on liitetty nimenomainen ilmoitus siitä, että hän on saanut kattavat tiedot sopimuksen mahdollisen pätemättömyyden seurauksista, riski siitä, että kiinnelainasopimuksen pätemättömyydestä johtuvien kuluttajan saatavien vanhentumisaika päättyy jopa ennen kuin elinkeinonharjoittajan vastaavien saatavien vanhentumisaika alkaa kulua, ei ole poistunut.
- 71 Lisäksi edellä 39 kohdassa mainittujen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toimittamien tietojen mukaan Sąd Najwyższy 7.5.2021 antamassaan ratkaisussa omaksumasta Puolan oikeuden tulkinnasta, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan saatavien vanhentumisaika alkaa kulua vasta siitä ajankohdasta, jona tuomio, jolla kyseessä oleva kiinnelainasopimus todetaan pätemättömäksi, tulee lopulliseksi, seuraa myös, että elinkeinonharjoittaja laiminlyö kyseisen sopimuksen täyttämisen vasta kyseisestä ajankohdasta alkaen. Niinpä kuluttaja ei voisi siinä tapauksessa, että hänen palauttamissaatavansa eivät ole vanhentuneet, saada viivästyskorkoa siitä ajankohdasta lukien, jona hän esitti mainittuun sopimukseen sisältyvien kohtuuttomien ehtojen

nojalla maksamiensa määrien palauttamista koskevan vaatimuksen, mikä kannustaisi elinkeinonharjoittajaa direktiivin 93/13 vastaisesti järjestelmällisesti hylkäämään tällaiset vaatimukset.

- 72 Niinpä pääasiassa kyseessä olevan kaltainen oikeussuojakeinojen epäsymmetria on omiaan kannustamaan elinkeinonharjoittajaa pysyttelemään kuluttajan tuomioistuinten ulkopuolella esittämän valituksen jälkeen passiivisena tai pidentämään tuomioistuimen ulkopuolista vaihetta pitkittämällä neuvotteluja, jotta kuluttajan saatavien vanhentumisaika päättyisi, koska yhtäältä elinkeinonharjoittajan omien saatavien vanhentumisaika alkaa kulua vasta siitä ajankohdasta, jona tuomioistuin toteaa kyseiseen kiinnelainasopimukseen vetoamisen olevan lopullisesti mahdotonta, ja koska toisaalta tuomioistuimen ulkopuolisen vaiheen kestolla ei ole vaikutusta kuluttajalle maksettaviin korkoihin.
- 73 Tällainen epäsymmetria voi siis ensinnäkin olla vastoin edellä 60 ja 61 kohdassa tarkoitettua tehokkuusperiaatetta, jonka mukaan direktiivissä 93/13 säädetyn kuluttajansuojan toteuttamistavat eivät saa olla sellaisia, että unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa.
- 74 Toiseksi ja viimeiseksi on mainittava, että tällaisella epäsymmetrialla kyseenalaistettaisiin se varoittava vaikutus, joka direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan, luettuna yhdessä sen 7 artiklan 1 kohdan kanssa, mukaan on tarkoitettu olevan sillä, että kuluttajien ja elinkeinonharjoittajan välisiin sopimuksiin sisältyvät ehdot todetaan kohtuuttomiksi (ks. vastaavasti tuomio 15.6.2023, Bank M. (Sopimuksen pätemättömyyden toteamisen vaikutukset), C-520/21, EU:C:2023:478, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 75 Ensimmäiseen ja kolmanteen kysymykseen on edellä esitetyn perusteella vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa, luettuina tehokkuusperiaatteen valossa, on tulkittava siten, että ne ovat esteenä oikeuskäytännössä omaksutulle kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan saatavien, jotka perustuvat sen kuluttajan kanssa tekemän kiinnelainasopimuksen pätemättömyyteen siihen sisältyvien kohtuuttomien ehtojen vuoksi, vanhentumisaika alkaa kyseisen pätemättömäksi toteamisen jälkeen kulua vasta siitä ajankohdasta, jona sopimukseen vetoaminen on lopullisesti mahdotonta, kun taas kuluttajan saman sopimuksen pätemättömyyteen perustuvien saatavien vanhentumisaika alkaa kulua siitä ajankohdasta, jona hän sai tiedon tai hänen olisi kohtuudella pitänyt saada tieto ehdon kohtuuttomuudesta, joka johti sopimuksen pätemättömyyteen.

Toinen kysymys

- 76 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään lähinnä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä oikeuskäytännössä omaksutulle kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan, joka on tehnyt kuluttajan kanssa kiinnelainasopimuksen, tehtävänä ei ole tarkistaa, onko kuluttaja tietoinen kyseiseen sopimukseen sisältyvien kohtuuttomien ehtojen poistamisen vaikutuksista tai siitä, että kyseinen sopimus ei voi jäädä sitovaksi, jos kohtuuttomat ehdot poistetaan.
- 77 On muistutettava ensimmäiseksi, että kansallisella tuomioistuimella, jonka käsiteltäväksi on saatettu direktiiviä 93/13 koskeva oikeusriita, on velvollisuus tutkia viran puolesta kyseisen direktiivin soveltamisalaan kuuluvan sopimusehdon kohtuuttomuus ja näin korjata kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä vallitsevaa epätasapainoa aina silloin, kun tuomioistuimella on

tiedossaan tällaisen tutkimisen edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat (ks. vastaavasti tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 78 Mainitulla direktiivillä tavoitellun suojan varmistamiseksi tilannetta, jossa kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden epätasa-arvoisessa asemassa, voidaan tasoittaa ainoastaan tällaisia oikeusriitoja käsittelevän kansallisen tuomioistuimen toteuttamalla sopimuksen osapuolista riippumattomilla aktiivisilla toimenpiteillä (tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 79 Vaikka unionin tuomioistuin on tosin katsonut, että direktiivissä 93/13 säädetty järjestelmä ei ole esteenä sille, että sopimuksen osapuolet korjaavat sopimusehdon kohtuuttomuuden muuttamalla sitä sopimuksella, mikäli yhtäältä kuluttajan luopuminen vetoamasta kyseisen ehdon kohtuuttomuuteen perustuu hänen vapaaehtoiseen ja tietoiseen suostumukseensa ja toisaalta uusi muutettu ehto ei ole itsessään kohtuuton, sekä tällainen luopuminen että uuden muutetun ehdon kohtuuttomuus voivat kuitenkin olla uuden oikeusriidan kohteena (ks. vastaavasti tuomio 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, 49–51 kohta).
- 80 Vaikka luottolaitosten on siten järjestettävä toimintansa niin, että se on sopusoinnussa direktiivin 93/13 kanssa (ks. vastaavasti tuomio 15.6.2023, Bank M. (Sopimuksen pätemättömyyden toteamisen vaikutukset), C-520/21, EU:C:2023:478, 83 kohta), luottolaitos ei kuitenkaan ole velvollinen tarkastamaan, onko kuluttaja, jonka kanssa se on tehnyt kiinnelainasopimuksen, tietoinen kyseiseen sopimukseen sisältyvien kohtuuttomien ehtojen poistamisen vaikutuksista.
- 81 Niinpä toiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä oikeuskäytännössä omaksutulle kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan, joka on tehnyt kuluttajan kanssa kiinnelainasopimuksen, tehtävänä ei ole tarkastaa, onko kuluttaja tietoinen kyseiseen sopimukseen sisältyvien kohtuuttomien ehtojen poistamisen vaikutuksista tai siitä, että kyseinen sopimus ei voi jäädä sitovaksi, jos kohtuuttomat ehdot poistetaan.

Neljäs kysymys

- 82 Kun otetaan huomioon ensimmäiseen ja kolmanteen kysymykseen annettu vastaus, neljänteen kysymykseen, joka on esitetty siltä varalta, ettei direktiivi 93/13 ole esteenä sille, että kuluttajan palauttamisvaatimukset vanhentuvat elinkeinonharjoittajan saatavien vanhentumisesta riippumatta, ei ole tarpeen vastata.

Viides kysymys

- 83 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteleo viidennellä kysymyksellään lähinnä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa, luettuina tehokkuusperiaatteen valossa, tulkittava siten, että ne ovat esteenä oikeuskäytännössä omaksutulle kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan silloin, kun elinkeinonharjoittajan kuluttajan kanssa tekemä kiinnelainasopimus ei voi jäädä sitovaksi enää sen jälkeen, kun kyseiseen sopimukseen sisältyvät kohtuuttomat ehdot on poistettu, elinkeinonharjoittaja voi vedota pidättämisoikeuteen, jonka perusteella se voi asettaa kuluttajalta saamiensa suoritusten palauttamisen edellytykseksi sen, että kuluttaja tarjoutuu palauttamaan elinkeinonharjoittajalta saadut suoritukset tai antaa palauttamisen turvaamiseksi vakuuden, jos kuluttaja sen seurauksena, että elinkeinonharjoittaja

käyttää pidättämisoikeuttaan, menettää oikeuden saada viivästyskorkoa siitä lähtien, kun elinkeinonharjoittajalle, joka on ensin vastaanottanut kehotuksen palauttaa sille pätemättömän sopimuksen perusteella tehdyt suoritukset, tämän velvoitteen täyttämistä varten asetettu määräaika on päättynyt.

- 84 Ennakkoratkaisupyynnöstä näyttää ilmenevän, että oikeuskäytännössä omaksutussa Puolan oikeuden tulkinnassa on katsottu, että jos sopimus on pätemätön, osapuolen suoritusten viivästyminen lakkaa, kun kyseinen osapuoli käyttää oikeuttaan pidättää suoritus, joka sen on tehtävä toiselle osapuolelle, siihen saakka, kunnes toinen osapuoli joko tarjoutuu palauttamaan suorituksen tai antaa vakuuden suorituksen palauttamisesta, jolloin – kun otetaan huomioon, ettei Sąd Najwyższy esittänyt tätä koskevaa tulkintaa 7.5.2021 antamassaan tuomiossa – kuluttajalle on maksettava viivästyskorkoa siitä lähtien, kun elinkeinonharjoittajalle, joka on ensin vastaanottanut kuluttajalta tätä koskevan kehotuksen, tämän velvoitteen täyttämistä varten asetettu määräaika on päättynyt, siihen ajankohtaan saakka, jona pidättämisoikeuteen vedotaan.
- 85 Koska ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien selitysten mukaan kyseisestä ratkaisusta ilmenee, että elinkeinonharjoittajan osalta sopimuksen täyttäminen ei viivästy ennen kuin kiinnelainsopimukseen vetoaminen on lopullisesti mahdotonta, kuluttaja menettää oikeuden viivästyskorkoon osittain tai kokonaan, mikä siten heikentää entisestään hänen oikeudellista ja taloudellista asemaansa.
- 86 Direktiivillä 93/13 kuluttajille annettun suojan tehokkuus kuitenkin vaarantuisi, jos he voisivat kyseiseen direktiiviin perustuviin oikeuksiinsa vedotessaan altistua riskille siitä, etteivät he saa viivästyskorkoa määrille, jotka heille on palautettava sopimuksen pätemättömyyden vuoksi, siitä lähtien, kun elinkeinonharjoittajalle, joka on ensin vastaanottanut kehotuksen palauttaa kyseiset määrät, tämän velvoitteen täyttämistä varten asetettu määräaika on päättynyt.
- 87 Viidenteen kysymykseen on siten vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa, luettuina tehokkuusperiaatteen valossa, on tulkittava siten, että ne ovat esteenä oikeuskäytännössä omaksutulle kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan silloin, kun elinkeinonharjoittajan kuluttajan kanssa tekemä kiinnelainsopimus ei voi jäädä sitovaksi enää sen jälkeen, kun kyseiseen sopimukseen sisältyvät kohtuuttomat ehdot on poistettu, elinkeinonharjoittaja voi vedota pidättämisoikeuteen, jonka perusteella se voi asettaa kuluttajalta saamiensa suoritusten palauttamisen edellytykseksi sen, että kuluttaja tarjoutuu palauttamaan elinkeinonharjoittajalta saadut suoritukset tai antaa palauttamisen turvaamiseksi vakuuden, jos kuluttaja sen seurauksena, että elinkeinonharjoittaja käyttää pidättämisoikeuttaan, menettää oikeuden saada viivästyskorkoa siitä lähtien, kun elinkeinonharjoittajalle, joka on ensin vastaanottanut kehotuksen palauttaa sille mainitun sopimuksen perusteella tehdyt suoritukset, tämän velvoitteen täyttämistä varten asetettu määräaika on päättynyt.

Oikeudenkäyntikulut

- 88 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (yhdeksäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa, luettuina tehokkuusperiaatteen valossa,

on tulkittava siten, että

ne ovat esteenä oikeuskäytännössä omaksutulle kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan saatavien, jotka perustuvat sen kuluttajan kanssa tekemän kiinnelainasopimuksen pätemättömyyteen siihen sisältyvien kohtuuttomien ehtojen vuoksi, vanhentumisaika alkaa kyseisen pätemättömäksi toteamisen jälkeen kulua vasta siitä ajankohdasta, jona sopimukseen vetoaminen on lopullisesti mahdotonta, kun taas kuluttajan saman sopimuksen pätemättömyyteen perustuvien saatavien vanhentumisaika alkaa kulua siitä ajankohdasta, jona hän sai tiedon tai hänen olisi kohtuudella pitänyt saada tiedon ehdon kohtuuttomuudesta, joka johti sopimuksen pätemättömyyteen.

- 2) Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa

on tulkittava siten, että

ne eivät ole esteenä oikeuskäytännössä omaksutulle kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan, joka on tehnyt kuluttajan kanssa kiinnelainasopimuksen, tehtävänä ei ole tarkastaa, onko kuluttaja tietoinen kyseiseen sopimukseen sisältyvien kohtuuttomien ehtojen poistamisen vaikutuksista tai siitä, että kyseinen sopimus ei voi jäädä sitovaksi, jos kohtuuttomat ehdot poistetaan.

- 3) Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa, luettuina tehokkuusperiaatteen valossa,

on tulkittava siten, että

ne ovat esteenä oikeuskäytännössä omaksutulle kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan silloin, kun elinkeinonharjoittajan kuluttajan kanssa tekemä kiinnelainasopimus ei voi jäädä sitovaksi enää sen jälkeen, kun kyseiseen sopimukseen sisältyvät kohtuuttomat ehdot on poistettu, elinkeinonharjoittaja voi vedota pidättämisoikeuteen, jonka perusteella se voi asettaa kuluttajalta saamiensa suoritusten palauttamisen edellytykseksi sen, että kuluttaja tarjoutuu palauttamaan elinkeinonharjoittajalta saadut suoritukset tai antaa palauttamisen turvaamiseksi vakuuden, jos kuluttaja sen seurauksena, että elinkeinonharjoittaja käyttää pidättämisoikeuttaan, menettää oikeuden saada viivästyskorkoa siitä lähtien, kun elinkeinonharjoittajalle, joka on ensin vastaanottanut kehotuksen palauttaa sille mainitun sopimuksen perusteella tehdyt suoritukset, tämän velvoitteen täyttämistä varten asetettu määräaika on päättynyt.

Allekirjoitukset